

ГРУПИРАНЕ НА НАКАЗАНИЯТА /КУМУЛАЦИЯ/

**Екатерина Николова
РС-БЛАГОЕВГРАД**

I. ПРАВНА УРЕДБА И ЗАДЪЛЖИТЕЛНА СЪДЕБНА ПРАКТИКА

* 1. НОРМАТИВНА БАЗА

Чл.23-25 от НК

Чл.39, 301, ал.1, т.3, чл.306, ал.1 т.1, чл. 341, ал.1 , чл.346 и чл.419, ал.1 от НПК.

Чл.89, ал.1 б."в", предл. последно от ПАРОВАС

* 2. ЗАДЪЛЖИТЕЛНА СЪДЕБНА ПРАКТИКА

* ТР №38/03.04.1957г. по н.д.№38/57г. на ОСНК на ВКС

* ТР№54 от 01.04.1961г. по н.д. №34/61г. на ОСНК

* Постановление 4/28.06.1965г. по н.д.№2/65 на Пленум на ВС

* Постановление № 7 от 27.VI.1975 г., Пленум на ВС, изм. с Постановление № 7 от 6.VII.1987 г

* ТР№89/17.12.1982г. по н.д.№74/82г. на ОСНК

* ТР№79/11.11.1983г. по н.д.№76 /83г.. на ОСНК

* ТР№72 от 05.11.1984г. по н.д.№63 от 1984г. на ОСНК/

* ТР№14/30.04.1987г. по н.д.№6/87 на ОСНК

* ТР№3/16.11.2009г. на ОС на НК на ВКС

II. СЪЩНОСТ, ПРЕДПОСТАВКИ И ПРИЛОЖНО ПОЛЕ

1. СЪЩНОСТ

- * Групирането на наказанията /кумуляция/ се извършва когато едно лице осъществи **две или повече престъпления, преди да е влязла в сила присъда за което и да е от тях**. Наказанията за тези деяния може да са определени в рамките на една присъда/чл.23, ал.1 от НК/ или с отделни такива /чл.25, ал.1 от НК/.
- * Няма легален термин за групирането на наказанията, но в практиката е наложен като понятие термина ”кумуляция”, заради ефекта от приложението на този институт на НК.
- * Целта на групирането е да се определи едно общо за изтърпяване наказание, като се обхване и анализира цялостната престъпна дейност на осъденото лице към датата на съдебното произнасяне за кумулирането на наказанията му. При настъпването на нови обстоятелства, след влизане в сила на съдебният акт за групиране на наказанията /нови осъждания на лицето/, възникват процесуални основания за ново пререшаване на този въпрос .

II. СЪЩНОСТ, ПРЕДПОСТАВКИ И ПРИЛОЖНО ПОЛЕ

* 2. ПРЕДПОСТАВКИ

- * Групирането на наказанията се извършва при наличието на няколко кумулативни предпоставки, част от които са императивно определени в разпоредбата на чл. 23, ал.1 от НК, а именно:
 - * - **извършването на две или повече престъпления в съвкупност** / преди да е влязла в сила присъда за което и да е от тях/
 - * - **еднородност на наложените наказания** /според практиката на върховните съдилища, тази еднородност може да касае поне две от наказанията в групата/
 - * - **за групиращите се наказания да не е настъпило цялостно помилване, амнистия или реабилитация** /тази предпоставка се извежда от съответните текстове, регламентиращи тези институти в общата част на НК/.

- * При помилването пълно или частично, безусловно и окончателно се опрощава наказанието, наложено на определено лице за конкретно престъпление, поради това ако деецът извърши друго престъпление в изпитателен срок на предходно свое наказание, **не се постановява изтърпяване на наказанието, което чрез помилване е опростено изцяло или отчасти** /Решение №77 от 23.X.1987 г. по н. д. № 68/87 г., ОСНК/

II. СЪЩНОСТ, ПРЕДПОСТАВКИ И ПРИЛОЖНО ПОЛЕ

* 3. ПРИЛОЖНО ПОЛЕ

* Не се извършва групиране на наказанията при:

* 1. **продължавано престъпление по чл.26 от НК , освен когато се касае за престъпление против личността на различни граждани и за престъпления, извършени след внасянето на обвинителния акт за тях в съда, както и при престъпления, извършени преди внасянето на обвинителния акт, но невключени в него /чл.26, ал.6 от НК, ТР№72 от 05.11.1984г. по н.д.№63 от 1984г. на ОСНК/.**

* 2. **при престъпления, извършени в условията на повторност по чл.28 от НК**

* 3. **при престъпления , извършени в условията на рецидив по чл.29 от НК**

* Няма процесуална пречка обаче да се извърши групиране на няколко наказания за престъпления, които са извършени в условията на реална съвкупност, дори и всяко едно от тези престъпления да представлява деяние, извършено в условията на опасен рецидив по чл.29 от НК спрямо други престъпления на осъденото лице, чийто наказания ще останат извън групата. В такава хипотеза, при налагане на общото наказание съдът е длъжен да отчете по-високата степен на обществена опасност на дееца и да съобрази възможността за приложение на чл.24 от НК с оглед обезпечаване на индивидуалната превенция.

III. ПРОЦЕДУРА

* 1. СЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО И КОМПЕТЕНТЕН СЪД

- * Произнасянето на съда относно групирането на наказанията се извършва в **публично съдебно производство**, с призоваването на страните и събирането на доказателства за актуалното съдебно минало на дееца .
- * Компетентният съд за произнасяне по групирането на наказанията е винаги **съдът, постановил последната влязла в сила присъда**, независимо от родовата подсъдност на делото при групиране по чл.25, ал.1 от НК /чл.39, ал.1 от НПК, ТР№14 от 1987г. на ОСНК/.
- * В практиката са възможни няколко процедури за произнасяне по групирането на наказанията:
 - * 1. **С първоинстанционната присъда по висящо наказателно дело** съдът е длъжен да се произнесе по чл.23, ал.1 от НК за групиране на отделно наложените наказания по извършените в условия на съвкупност деяния по ОА, както и за пълното и цялостно групиране на предходните наказания на подсъдимия, **наложени му с други влезли в сила присъди**.
 - * 2. **Със споразумението, съгласувано от страните по реда на чл.381, ал.8 от НПК**.
 - * Непроизнасянето на съда по чл.23, ал.1 от НК при обвинение за престъпления, извършени в условията на съвкупност е винаги съществено процесуално нарушение и основание за отмяна на този съдебен акт /Постановление №4 от 1965г. на Пленума на ВС/.
 - * 2. При пропуск за такова произнасяне с присъдата, съдът може да направи преценката си за групиране **по реда на чл. 306, ал.1 т.1 от НПК**, преди влизането на тази присъда в сила, която съдът може да допълни с определение по този процесуален ред.
 - * 3. Извън горните случаи, в практиката, а и по аргумент от чл.89, ал.1 предл. последно на ПАРОВАС, съдилищата образуват наказателни дела от частен характер по молба на **осъденото лице или предложение на прокуратурата по чл.25 вр. с чл.23, ал.1 от НК**.
- *

III. ПРОЦЕДУРА

* 2. ИЗВЪРШВАНЕ НА ГРУПИРАНЕТО

- * При извършване на групирането, **съдът налага най-тежкото по вид и размер наказание за всяка от групите**, като по-леките наказания се поглъщат от по-тежкото такова /чл.23, ал.1 от НК/.
- * При групирането **не се поглъщат от по-тежкото наказание** следните наказания: Обществено порицание, Лишаване от права по чл.37, ал.1 т.6,7 и 9 от НК, Глоба и Конфискация. Първите две наказания се присъединяват към общото най-тежко наказание, но ако има няколко наказания от един и същи вид, свързани с лишаване от права, се присъединява само това от тях, което е с най-дълъг срок /чл.23, ал.2 от НК/.
- * По отношение на наказанията глоба и конфискация, същите могат да се присъединят към общото и най-тежко наказание, когато другите наказания в групата са различни от тях по вид . За това присъединяване законодателят е въвел **диапозитивно правило** по чл.23, ал.3 от НК, докато за присъединяването на наказанията по чл.23, ал.2 от НК е материализирал **императивна разпоредба**.
- * **ОСНОВЕН ПРИНЦИП НА ГРУПИРАНЕТО:** Определяне на общо наказание за всяка от групите **при най-благоприятният вариант и съчетание на наказанията за осъденото лице!** /В практиката като най-благоприятен за дееца се приема варианта на групиране, при който наказанията са оптимално групирани и са отчетени най-ефективно изтърпените от осъденият наказания./

III. ПРОЦЕДУРА

3. ПРИСПАДАНЕ НА ИЗТЪРПИЯНО ОТ ОБЩОТО НАКАЗАНИЕ

След определяне на общото наказание, съдът преценява възможността за приспадане на изтърпяно наказание от вида на наложеното общо наказание в групата.

- * **На основание чл.59 от НК**, от срока на наложено общо наказание “Лишаване от свобода” или “Пробация” се приспада срок на изпълнено задържане спрямо осъденото лице в следните хипотези:
- * **-при наложена и изпълнена мярка за неотклонение”Задържане под стража”**, като 1 ден задържане се зачита за 1 ден наказание “Лишаване от свобода” и съответно за 3 дни “Пробация”/чл.59, ал.1 т.1 от НК/
- * **-при наложена мярка за неотклонение”Домашен арест”**, като 2 дни домашен арест се зачитат за 1 ден от наказанието “Лишаване от свобода” и 2 дни за наказанието “Пробация”/ чл.59, ал.1 т.2 от НК/
- * **-при задържане от органите на досъдебната фаза на процеса по НПК**
- * **-при задържане по ЗМВР или друг закон**, когато това задържане е свързано с престъплението, за което лицето е осъдено на “Лишаване от свобода” или е било задържано за изпълнение на наказанието, в това число и при задържане по УБДХ, ако и когато за същото деяние в последствие лицето е осъдено и по чл.325 от НК /чл.59, ал.2 от НК и ТР№89/17.12.1982г. по н.д.№74 от 1982г. на ОСНК./
- * **-при задържане на лицето, което в последствие е завършило с оправдателна присъда или е прекратено образуваното спрямо него наказателно производство, ако и когато спрямо деянието е могла да се приложи разпоредбата на чл.23, ал.1 от НК/чл.59, ал.3/**
- * **На основание чл. 59, ал.4 от НК**, от наложено общо наказание “Лишаване от права” по чл. 37, ал.1 т.6 и 7 от НК, освен срока на изтърпяно такова наказание, се приспада **и времето, през което за същото деяние осъденият е бил лишен по административен ред от възможността да упражнява тези права.**
- * **На основание чл.25, ал.2 от НК**, в случай че наказанието по някоя от присъдите е изтърпяно изцяло или отчасти, срокът му се приспада, ако е от вида на определеното за изтърпяване общо наказание .
- * Изтърпяното наказание **“Пробация” се приспада изцяло от “Лишаване от свобода»** и обратно, като 2 дни “Пробация” се зачитат за 1 ден “Лишаване от свобода”/чл.23, ал.3 от НК/.
- * Наказанията за престъпления, които не подлежат на групиране по чл.23 и чл.25 от НК, **се изтърпяват отделно от общите наказания в обособените групи.**
- * Недопустимо е групирането на наказания, които подлежат на изпълнение, с наказание по друга присъда, което въобще не е търпяно и е изцяло помилвано /ТР№38/1957 на ОСНК/.

III. ПРОЦЕДУРА

* 4. УВЕЛИЧАВАНЕ НА ОБЩОТО НАКАЗАНИЕ

- * След определяне на общото и най-тежко наказание за всяка от групите, съдът може да увеличи общото наказание до 1/2 по чл.24 от НК, ако:
 - * **-наложените наказания са от един и същи вид /или поне две от тях са от вида на общото наказание/**
 - * **-така увеличеното наказание не може да надминава сбора от отделните наказания,**
 - * **-така увеличеното наказание не може да надминава максималния размер, предвиден за съответния вид наказание.**
- * Ако съдът приложи разпоредбата на чл.24 от НК при групирането, приспадането на изтърпяно наказание се извършва от определеното общо и увеличено наказание за всяка от групите.

III. ПРОЦЕДУРА

* 5. ОПРЕДЕЛЯНЕ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОБЩОТО НАКАЗАНИЕ

- * Когато по някоя от присъдите лицето е било освободено от изтърпяване на наказанието съгласно чл.64, ал.1 или наложените наказания са с изпитателен срок по чл.66 от НК, съдът извършващ групирането на наказанията, **следва да се произнесе и за начина на изтърпяване на общото отмерено наказание** /чл.25, ал.4 от НК, чл.39, ал.2 от НПК/.
- * Когато прецени, че наказанието следва да се изтърпи ефективно, съдът определя и първоначалният режим на изтърпяването на това общо наказание съгласно ЗИНЗС /чл.39, ал.3 от НПК/.
- * При налагането на общо наказание “Лишаване от свобода” при условията на чл. 66 от НК, се зачита времето на изтеклият изпитателен срок до момента, считано от датата на влизане в сила на присъдата, с която е наложено най-тежко наказание, фиксирано като общо след групирането. В противен случай, се засягат правата на осъденият с незачитането на изтекъл изпитателен срок за съответното наказание, до момента на групирането.

III. ПРОЦЕДУРА

* 6. СЪДЕБЕН КОНТРОЛ НА ИЗВЪРШЕНОТО ГРУПИРАНЕ

* Извършеното групиране подлежи на съдебен контрол, както следва:

* - заедно с присъдата, когато групирането е направено с нея/ в 15 или съответно 30 дневен срок от обявяване на присъдата/

* - съгласно чл.341, ал.1 от НПК по реда на глава XXI от същият кодекс, когато групирането е направено с определение или по реда на чл.306, ал.1 т.1 от НПК /в 15 дневен срок от обявяване на определението/ .

* Обжалването и протестирането се извършва пред по-горната съдебна инстанция .

* Съдебният акт за групиране на наказанията подлежи на касационен контрол само по реда на чл.346 от НПК.

* Влязъл в сила съдебен акт за групиране на наказанията може да се провери и по реда на извънредният инстанционен контрол, чрез възобновяване на делото/чл. 419,ал.1 от НПК/.

* Не е допустимо ново произнасяне с присъда или по реда на чл. 306, ал.1 т.1 от НПК, за извършване на пълно групиране на наказанията за едно осъдено лице, ако при предходното произнасяне на съда с влязъл в сила съдебен акт по чл.23 от НК, на съдебният състав по делото са били известни всички осъждания на лицето, но някое от тях е останало необсъдено и невключено в съвкупността. **В такава хипотеза, нова преценка на съда може да се извърши само след възобновяване на делото за последното извършено групиране на наказанията./ТР№3 от 2009г. на ОС на НК на ВКС/**

* При ново осъждане на лицето,след извършено групиране с влязъл в сила съдебен акт, съдът постановил последната присъда, може да се произнесе отново по групиране на наказанията с тази си присъда по реда на чл. 306, ал.1 т.1 от НПК, само когато деянието, за което се постановява присъдата, не се намира в условията на реална съвкупност с престъпленията , за които лицето вече е осъждано /по аргумент от чл. 39, ал.1 от НПК/.

* В практиката е възможно ново произнасяне досежно групирането на наказания /пререшаване на този въпрос след влизане в сила на съдебен акт за такова групиране/, **само при настъпване на нови обстоятелства, мотивиращи нова преценка за кумулация /нови осъждания с влязъл в сила съдебен акт / или при наличието на по-благоприятен вариант за групиране на наказанията.** Това ново произнасяне се извършва съгласно чл.89, ал.,1, предл.последно от ПАРОВАС, в рамките на ново дело от частен характер, с участието на осъденият и прокурор. /Според практиката на ОС-Благоевград, участието на защитник в такава процедура за осъдени лица, които изтърпяват наказание”Лишаване то свобода” е задължително по аргумент и аналогия на чл.94, ал.1 т.6 от НПК/.

IV. ОСОБЕНИ ХИПОТЕЗИ НА ГРУПИРАНЕ НА НАКАЗАНИЯТА

*

*

1. Групиране на наказания при частично помилване

*

Помилването на лицето за конкретно престъпление и наложеното му за него наказание с Указ на Президента, **не се счита за изтърпяно наказание по смисъла на чл.25, ал.2 от НК и не подлежи на групиране с други наказания**, когато помилването касае пълният размер на наложеното наказание. /Помилването е акт на президента, мотивиран с предварителен анализ на вида и естеството на извършеното престъпление по конкретно дело, за което престъпление е наложено конкретно наказание и съответно след преценката за обществената опасност и характеристиките на дееца. Тази преценка за конкретно деяние, не може да има ефекта на помилването и за всички други присъди при формалното наличие на предпоставките на чл.23, ал.1 от НК за кумулация./

*

*

Няма процесуална пречка обаче, да се извърши групиране на наказания по чл.25 вр. с чл.23 от НК **при намалено в следствие на частично помилване наказание, с друго наказание, по отношение на което не е извършена процедура на помилване**. В такава хипотеза обаче се преценява тежестта на наказанията след извършване на намаляването на съответното наказание чрез помилване, като от общият срок на наложеното най-тежко наказание се приспада времето на реално изтърпяното наказание или задържане, преди помилването, респ. от **остатъка, извън обхвата на помилването** /ТР№38 от 1957г. на ОСНК на ВКС/.

IV. ОСОБЕНИ ХИПОТЕЗИ НА ГРУПИРАНЕ НА НАКАЗАНИЯТА

- * **2. Групиране на наказанията при сключване на споразумение на страните по чл. 381, ал.8 от НПК.**
- * Когато с деянието си обвиняемият е извършил няколко престъпления /идеална съвкупност/ или няколко отделни престъпления /реална съвкупност/, разглеждани в рамките на едно наказателно производство, тогава със споразумението страните следва да предложат наказания за тези престъпления и да определят общо такова по реда на чл.23, ал.1 от НК.
- * При групиране на наказанията със споразумение, **не се прилага разпоредбата на чл.24 от НК!**
- * Със споразумението не могат да се групират наказания по други влезли в сила присъди при условията на чл.25 от НК!

IV. ОСОБЕНИ ХИПОТЕЗИ НА ГРУПИРАНЕ НА НАКАЗАНИЯТА

* 3. Групиране на наказания при постановени оправдателни присъди или прекратяване на наказателното производство

- * Ако осъденият е бил задържан по обвинение за друго престъпление, **за което е окончателно оправдан** /включително и в следствие на извънреден инстанционен контрол и възобновяване на делото/, това задържане следва да се приспадне от общото наказание в групата, **ако по отношение на деянията би могла да се приложи разпоредбата на чл.23, ал.1 от НК**, независимо, че при оправдаване на лицето не се налага наказание и не се извършва групиране/чл.59, ал.3 от НК/.
- * Ако осъденият е бил задържан по обвинение за друго престъпление, **по което производството е прекратено**, това задържане следва да се приспадне от общото наказание в групата, **ако по отношение на деянията би могла да се приложи разпоредбата на чл.23, ал.1 от НК**, независимо, че прекратяването е възпрепятствало постановяването на осъждане спрямо лицето и групиране на наказания /чл.59, ал.3 от НК/.

IV. ОСОБЕНИ ХИПОТЕЗИ НА ГРУПИРАНЕ НА НАКАЗАНИЯТА

* 4. Групиране на наказанията след замяна на наказание

*

* Лицата, на които наложените наказания в последствие са заменени по предвидените в НК и НПК случаи, **се считат осъждани с последното наказание след извършване на замяната**. Именно това наказание се отчита при преценката на съда за групиране на наказанията за осъденото лице по чл.25 вр. с чл.23 от НК /ТР№79 от 11.11.1983г. по н.д.№76 от 1983г. на ОСНК/.

* Съдилищата извършили замяната са длъжни да изпращат служебно на съответните Бюра съдимост по месторождение на осъденото лице, препис от влезият в сила съдебен акт, с който е извършена замяната и последната незабавно трябва да се отразява в бюлетините за съдимост на осъденото лице .

IV. ОСОБЕНИ ХИПОТЕЗИ НА ГРУПИРАНЕ НА НАКАЗАНИЯТА

* **5. Групиране на наказанията при частично освобождаване от изпълнение.**

* Съдът може да постанови условно предсрочно освобождаване от изтърпяване на останалата част от наказанието » Лишаване от свобода» по отношение на осъден, който с примерно поведение и честно отношение към труда е дал доказателства за своето поправяне и е изтърпял фактически не по-малко от половината от наложеното наказание /чл.70 от НК/.

* При групиране на наказания, за които осъденият е предсрочно условно освободен от изтърпяване, съдът извършващ групирането следва да отчете само **реално изтърпяното наказание от лицето.**

* Когато след условно предсрочно освобождаване, деецът бъде осъден на по-тежко наказание с “Лишаване от свобода” за деяние, извършено преди постановяване на присъдата, по която е условно предсрочно освободен, при групиране на наказанията за тези деяния и определяне на общо наказание срокът , за който лицето е било условно предсрочно освободено **не може да се приспадне като изтърпяно наказание, като на изтърпяване подлежи наказание за срок, равен на разликата между определеното общо наказание и фактически изтърпяното от работа или помилване.** В тези случаи няма законна пречка при изтърпяване на остатъка от определеното общо наказание да се постави условно предсрочно освобождаване, ако са налице законните предпоставки .
/Постановление № 7 от 27.VI.1975 г., Пленум на ВС, изм. с Постановление № 7 от 6.VII.1987 г./

V. КУМУЛАЦИЯ И РЕАБИЛИТАЦИЯ

Не подлежат на групиране наказанията по присъди, за които осъденият е реабилитиран, тъй като реабилитацията заличава занаяпред последиците от осъждането.

Когато са налице условия за кумулиране на наказанията, преценката за реабилитация се прави след извършване на въпросното групиране от съда.

- * Недопустима е съдебна реабилитация, ако при групиране на наказанията по чл.25 вр. с чл.23 от НК, биха се изпълнили условията за реабилитация по право съгласно чл.86 или чл.88а от НК.
- * Реабилитация по право може да настъпи както за лица, които са осъдени с една присъда, така и за такива, които са осъдени с няколко присъди , ако са налице условията за определяне на едно общо наказание по чл.25 от НК за наказателните санкции по всички присъди във всяка от обособените групи. /ТР№54 от 01.04.1961г. по н.д. №34/61г. на ОСНК./
- * Според задължителната практика, съдилищата **не могат да отбелязват в бюлетините за съдимост на осъдените лица такава реабилитация, без да е извършено групиране на наказанията в рамките на публично съдебно производство и без постановяването на влязъл в сила съдебен акт за кумулиране на наказанията.**
- * Недопустимо е произнасяне на съда в рамките на едно и също съдебно производство за групиране на наказанията и съдебна реабилитация по отношение на едно и също осъдено лице. Няма процесуална пречка обаче съдът да се произнесе за настъпила реабилитация по право с мотивите си в производството и произнасянето на групиране на наказанията за осъденото лице, особено ако такава реабилитация може да се приеме за настъпила след групиране на наказанията.

VI. ПОСЛЕДИЦИ ОТ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА КУМУЛАЦИЯТА

- * Копие от съдебният акт за групиране на наказанията с отбелязване на влизането му в сила задължително и служебно се изпраща за прилагане към бюлетина за съдимост на осъденото лице, който се съхранява в Бюро “Съдимост” в съда по месторождението му.
- * Копие от този съдебен акт служебно и задължително се изпраща на прокуратурата и органа по изпълнение на наказанието, който следва да води регистър и статистика за периода на изтърпяване на наложеното общо наказание и да предоставя актуална информация от този регистър при поискване и необходимост във връзка със съдебните дела.